

ET TRÆK FRA NARHVALERNES LIV VIRKELIGHED ELLER AMMESTUEHISTORIE?

Af kænner *Helge Knudsen*

Narhvalen må da stamme fra tidernes urmorgen. Der er en duft af mystik over dyret, hvis lange stødtand jo ifølge et gammelt nordgrønlandsk sagn er flettet af en ond moders hår. Men det var jo ikke kun fra eskimoisk side især tanden nærede overtroen. Hvor længe eller rettere kort siden er det ikke, at man endnu på Danmarks apoteker kunne købe „brændt narhvalspulver“ i dyre domme. Og før den tid var priserne jo endda mere svimlende, da tænderne tituleredes enhjørningshorn, udgjorde støtterne i den danske tronstol og indtog deres fortsatte heraldiske plads i det britiske våbenskjold som symbol på jomfruelighed. I korstogstiden betalte nordboerne da også tiende til pavestolen i tand.

Som hvalros og andre arktiske søpattedyr var det først sent, før Europa fik et nogenlunde korrekt billede af dyrets udseende og levevis. Ole Worm i sekstenhundredtallet var vel den første tålelige beskriver. Senere har man naturligvis fået god rede på dyrets zoologiske egenart, men sky som dyrene er, ved man åbenbart ikke meget om deres liv.

Især er tandsættet naturligvis spændende. Brehm beretter, at allerede hos fostrene er der anlæg til stødtanden, hvad også stemmer godt med hvad fangerne har vist mig. Hos de voksne hanner udvikles normalt en venstre hjørnetand, der bliver sine 2-3 meter lange, medens der af højre hjørnetand kun bliver et rudiment. Dertil kommer to små fortænder og een kindtand - alt i overmundens. Ligesom der vist kendes eksempler på, at en hun kan udvikle en stødtand, kendes en del eksempler på hanner med to udviklede stødtænder.

Men hvad bruges de dog til?

En ordbog henviser til, at navnet kommer af det gammelnordiske *nár*, d. v. s. lig, fordi man engang troede, at dyrene levede af lig. I „Vor klodes dyr“ gives en ældre tegning af to vildt kæmpende hannarhvaler, hvoraf den ene netop får held til at gennembore den anden. Det turde vel heller ikke være andet end fri fantasi? Ellers ville døde og lemlæstede narhvaler vel være at finde af og til. Ofte har man fået forklaret, at narhvalen bruger tanden til at rode op i havbunden



*Afsavet stykke af en knækket narhvaltand „plomberet“ med spidsen
af en anden narhvals tand.*

Foto: Jette Bang

mellem flyndere, blæksprutter og hvad de ellers spiser. Men hvis så er, hvad gør de arme hunner så? Mest trolig er vel påstanden om, at stødtænderne kun er aktuelle i parringstiden. Om jeg så må sige, våben i ridderlige turneringer om „damernes“ gunst.

I de seks års tid jeg har boet i Upernavik, endda med husflid som kæphest, har jeg haft lejlighed til at have adskillige tænder gennem hænderne. Mange heraf havde mistet den massive spids, nogle endda brækkede nærmest halvt over med gamle brudflader. Ved specielle lejligheder har jeg på rejser truffet enkelte eller småflokke af narhvaler, men enten kun på nogen afstand eller når dyrene først var nedlagte, som ved savssatten i januar 1956, hvor cirka 155 narhvaler blev resultatet - heraf cirka 90 større tænder.

Denne sidste lejlighed gav mig et eksempel i hænde på noget, jeg lejlighedsvis har hørt omtalt, som en „plomberet“ narhvaltand. En nøjere beskrivelse af fenomenet på de to fotografier er vel nogenlunde overflødig.

Den første udgave af historien fortalt af en grønlander lød så nogenlunde således: Når en narhval er så uheldig at knække sin stødtand, så den kraftige hulning med nerverne blottes, søger den i sin pine en mindre hannarhval, som den leger med, indtil hullet er ret udfor spidsen af den lilles stødtand. Så jager



Her ses „plomben“ taget ud, så man tydeligt kan iagttage brudfladerne.

Foto: Jette Bang

den store til, så den lille spids går ind i hullet, hvorefter den store brækker „plomben“ af, så den bliver siddende.

En ren ammestuehistorie, synes man.

Men hvad så? Herhjemme har jeg spurgt flere sagkyndige, for en naturlig forklaring må der da være. En enkelt er gået så vidt, at han ville påstå, at sådanne „plombede“ tænder kun kendes gennem grønlandere, og de nok er et drilagtigt falsum. Det vil jeg nu bestemt betvivle. Selvom jeg som afskedsgave også har mit eksemplar fra en grønlander, kan jeg dels ikke se, hvad glæde han skulle have af at gøre nar på den måde, dels har jeg - absolut som ikke-fagmand, indrømmet - nøje undersøgt mit eksemplar, der forekommer mig heltud naturlig og overbevisende.

Giveren havde iøvrigt sin version af udlægningen. Han mente, at den sårede narhval har fundet en mindre broder, sovende i overfladen, og så har forsynet sig med „plomben“, før den lille er nået at vågne og komme i sikkerhed. Men er det mere end ønsketænkning? Forudsætter dette ikke en mere udviklet form for intelligens end der kan være tale om? Efter jeg ved samtaler med både danske og

grønlændere har søgt at danne mig et billede af, hvor ofte „plomberinger“ forekommer, synes det mig nærliggende, at der er tale om for stor en procent til, at stumperne kan være fremkomne ved frontale kampfremstød mellem to narhvaler, især da sådanne sammenstød vel måtte medføre flækninger eller opflosninger af stødtænder og ikke som almindeligt set afknækkede tænder. Et enkelt eksemplar, vist endda ret nyt, skal findes i Grønland, hvor den knækkede tand er forsynet endda med to afbrækkede spidser. Altså at den første „plombe“ har været utilstrækkelig, så dyret har fundet nok en „legekammerat“ og „plomberet“ efter med større held.

Løvrigt har jeg hørt af folk, som kender noget til hvidfisk og narhvaler, at de er tilbøjelige til at mene, at disse småhvaler trods alt har nogen evne til at lære, eksempelvis at ændre deres efterårsvandring udenom sunde med spærregarn. Naturligvis ikke noget, man fuldtud kan bevise. Kan der da trods alt være tale om, at eksemplet trods alt er en „plombering“, om end knap så romantisk som udlægningerne? Jeg tør - fortsat som ikke-fagmand - absolut ikke hævde dette, men ser da meget gerne, om klogere giver deres bidrag til forståelse såvel af dette fænomen som af andre af vore polardyrers liv. Et ønske jeg ikke tror jeg er alene om. For til syvende og sidst, er det ikke en erfaring, at netop de grønlandske fangere gennem deres nære „samliv“ med sødyrene ved overordentlig meget, som også zoologer i højere grad burde drage nytte af? Jeg tror det og vil være glad, om også grønlænderne kommer frem med deres meninger og erfaringer.